

UTREDNING AV SKYDDADE ARTER

Slättgårdsvägen, Stockholm stad, Stockholms län

2025-03-10

Uppdragsinformation

Uppdragsnamn	Uppföljande arbeten NVI Slättgårdsvägen
Uppdragsnummer	10359754
Författare	Marcus Lewin
Datum	2025-03-10
Granskad av	Erik Lagerin och Liam Martin
Godkänd av	Stockholm stad

Kund

Stockholm stad

Konsult

WSP
WSP Sverige AB
Org nr: 556057-4880
wsp.com

Kontaktpersoner

Jonida Qureshi
Projektledare
jonida.qureshi@stockholm.se
076-122 65 34

SAMMANFATTNING

Stockholm stad avser detaljplanera del av Slättgårdsvägen vid Mälarhöjden i Stockholms stad, Stockholms län. WSP har utfört en naturinventering, fågelinventering samt fladdermusinventering i det aktuella området.

Resultaten av fågelinventeringen och fladdermusinventeringen visade behovet av att genomföra en utredning av skyddade arter för att bedöma påverkan på arterna mindre hackspett och dvärgpipistrell. Bedömning av övriga fridlysta fåglar och fladdermöss har i stället behandlats i PM "Fladdermusinventering Slättgårdsvägen" (WSP, 2024 A) och PM "Fågelinventering av Slättgårdsvägen Mälarhöjdens stadsdelsområde" (WSP, 2024 B).

Vid alla åtgärder i naturmiljö, oavsett provningskrav eller ej, skall de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel tillämpas. Artskyddsförordningen (2007:845) reglerar skydd av arter i Sverige för att säkra bevarande av fridlysta arter. Samtliga vilda fåglar och inhemska fladdermöss är skyddade i Sverige. En dispens från artskyddsbestämmelserna bör beviljas restriktivt och skall endast användas som ett sista alternativ när alla andra möjliga lösningar prövats men visat sig otillräckliga för att undvika dispenskrav utifrån artskyddsförordningens skrivelser.

Skadelindringshierarkin innebär att skador i första hand ska undvikas, i andra hand minimeras och avhjälpas på plats och endast i sista hand kompenseras. Försiktighetsåtgärder behöver vidtas för att undvika skada på naturmiljön och konflikt med förbuden i artskyddsförordningen.

Både norra och södra delen av planförslaget bedöms kunna utgöra livsmiljö för mindre hackspett. En mindre del av detta livsmiljöområde bedöms i dagsläget tas i anspråk av detaljplanen. För att den mindre hackspettens livsmiljöområden inte skall minska till följd av den planerade exploateringen behöver skyddsåtgärder genomföras. Dels behöver skyddsåtgärder i form av tidsrestriktioner, upprättande av skyddszon samt bevarande av död ved genomföras för att minska påverkan på det utpekade livsmiljöområdet för mindre hackspett. Dels behöver den mindre del av livsmiljöområdet som tas i anspråk av detaljplanen ersättas genom skyddsåtgärder i form av kompensationsåtgärder inom utpekade ytor som innehar förutsättningen att nå upp till likartad kvalitet som livsmiljöområdet. Kompensationsåtgärder bör avgränsas till ytor som pekats ut inom utredningsområdet, men är detta inte möjligt (på grund av till exempel säkerhetsskäl eller platsbrist) ska i stället ytor som pekats ut utanför utredningsområdet användas för att genomföra dessa åtgärder. Till kompensationsåtgärder hör tillskapande av död lövved, tillförsel av ny död ved från avverkningen och gammal död ved som redan ligger i exploateringsområdet till andra delar av utredningsområdet, samt gallring av unga granar och buskar med målet att skapa ett mer mosaikartat skogsbestånd med en högre andel lövträd. Dock ska enstaka granar lämnas för att bidra till ett mosaikartat skogsbestånd inom utredningsområdet.

För att dvärgpipistrellernas viloplats och födosöksområden inte skall minska till följd av den planerade exploateringen behöver området förstärkas med fladdermusholkar för dagsvistelse.

Innehåll

1	BAKGRUND	5
2	OMRÅDESBESKRIVNING	5
3	LAGRUM	7
3.1	HÄNSYNSREGLERNA	7
3.2	ARTSKYDDSFÖRORDNINGEN	7
3.3	DISPENS	7
3.4	BEGREPPET GYNNSAM BEVARANDESTATUS	8
3.5	BEGREPPET KONTINUERLIG EKOLOGISK FUNKTION	8
4	SKADELINDRINGSHIERARKIN	9
5	RÖDLISTAN	9
6	UNDERLAG	10
6.1	NATURVÄRDEINVENTERING	10
6.2	FÅGEL	12
6.3	FLADDERMÖSS	12
7	UTREDNING	13
7.1	MINDRE HACKSPETT	13
7.2	DVÄRGPIPISTRELL	14
8	BEDÖMNING	15
8.1	BEDÖMNING MINDRE HACKSPETT	15
8.2	BEDÖMNING DVÄRGPIPISTRELL	18
9	SKYDDSATGÄRDER	19
10	BEHOV AV DISPENS	20
11	REFERENSER	21

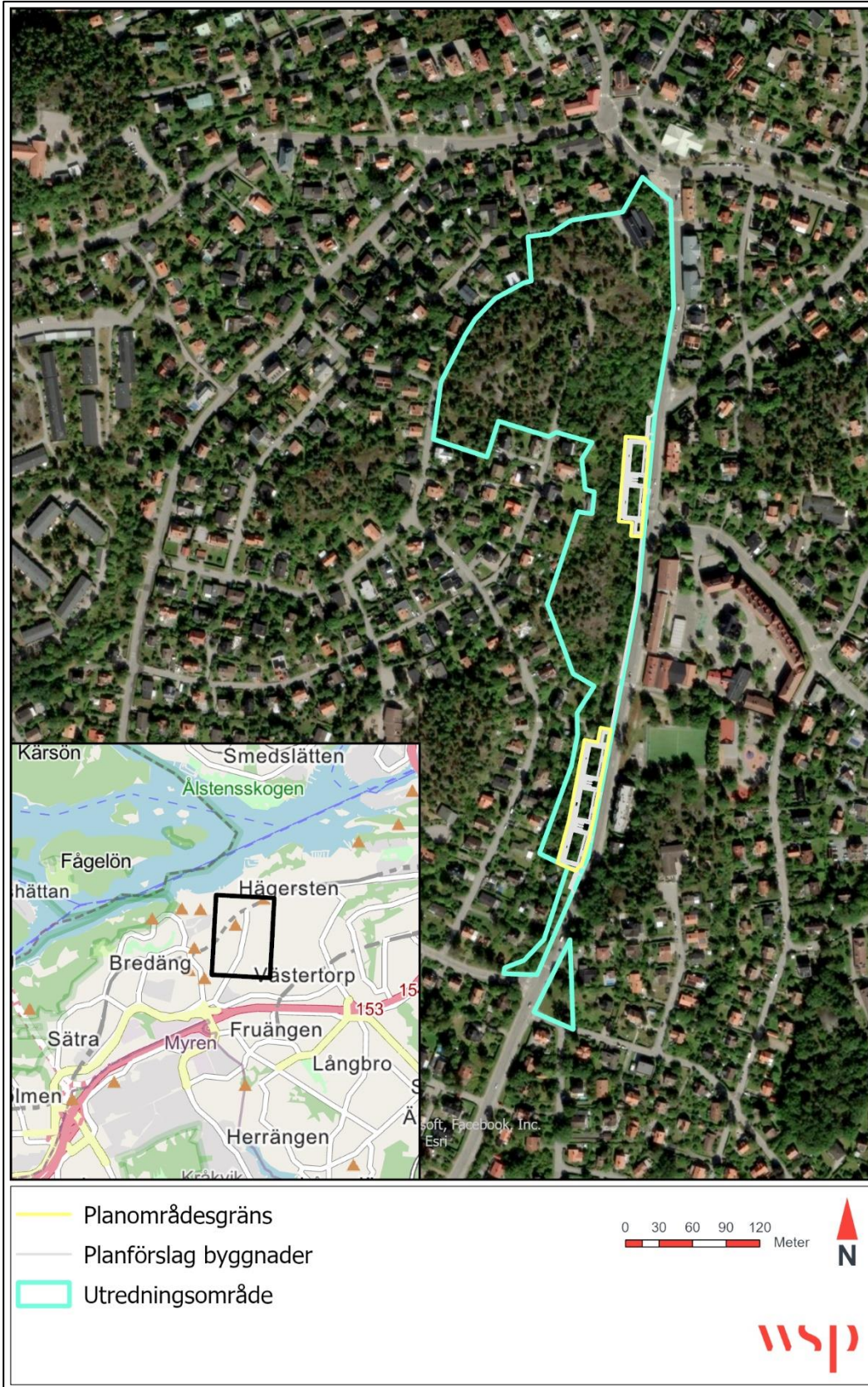
1 BAKGRUND

Stockholms stad avser detaljplanera ett område väster om Slättgårdsvägen vid Mälarhöjden i Stockholms stad, Stockholms län. WSP utförde en naturvärdesinventering i området på uppdrag av Stockholms stad år 2020 (WSP, 2020). Baserat på resultatet från naturvärdesinventeringen föreslog WSP vidare inventeringar av fågel och fladdermöss, som båda utfördes under 2024 (WSP, 2024 A; B). Dessa utredningar har i sin tur tydliggjort behovet av att bedöma påverkan på skyddade arter genom en utredning av skyddade arter.

Samtliga vilda fåglar och inhemska fladdermöss är fridlysta i enlighet med § 4 respektive § 4 a i artskyddsförordningen. Denna rapport avser beskriva påverkan av funna arter samt föreslå skyddsåtgärder för att undvika negativ påverkan av dessa.

2 OMRÅDESBESKRIVNING

Berört område ligger i stadsdelen Mälarhöjden och utgörs av en mindre yta fragmenterad naturmark insprängt mellan bostadshus och asfaltsväg. Området är höglänt, mycket kuperat och utgörs bland annat av bland- och barrskogsmiljöer i branter och på hållmark (Figur 1).

Figur 1. Översiktskarta.

3 LAGRUM

3.1 HÄNSYNSREGLERNA

Vid alla åtgärder i naturmiljö, oavsett prövningskrav eller ej, skall de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel tillämpas. Det omfattar vanligtvis kunskapskravet, lokaliseringsprincipen samt val av metod. Kunskapskravet innebär att verksamhetsutövaren behöver tillskaffa sig den information som är nödvändig för att undvika skada på miljön. Lokaliseringsprincipen, eller val av plats, innebär att den plats som orsakar minst skada på miljön och samtidigt uppfyller syftet med åtgärden skall väljas. Med val av metod menas att utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att åtgärden medför skada på miljön. Yrkesmässig verksamhet är även skyldig att använda bästa möjliga teknik.

3.2 ARTSKYDDSFÖRORDNINGEN

Artskyddsförordningen (2007:845) reglerar skydd av arter i Sverige för att säkra bevarande av fridlysta arter. Förordningen är meddelad med stöd av 8 kap. miljöbalken, som bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen förordnar att fastställa olika föreskrifter rörande artskydd. Genom artskyddsförordningen så implementeras artikel 5 i fågeldirektivet och artikel 12 i art- och habitatdirektivet i svensk rätt.

4 § Förbud gällande vilda fåglar

Fridlysningen av djur som är skyddade av EU:s fågeldirektiv (artikel 5 a-d) och art- och habitatdirektiv (artikel 12 a-c) regleras i artskyddsförordningen § 4. Från och med oktober 2022 skiljer sig skyddet i 4 § mellan fåglar, vilket ännu regleras i 4 §, och vilda djur som markerats med N i artskyddsförordningens bilaga 1, vilka regleras i 4 a §. För vilda fåglar är det förbjudet att avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar, avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg, bortföra fåglars bon och att samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma. Skyddet innebär även förbud mot att avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningssperiod, om inte störningen saknar betydelse för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller för att återupprätta populationen till den nivån.

4 a § Förbud gällande andra vilda djur än fåglar (bland annat för samtliga arter av fladdermöss)

För andra vilda djur än fåglar som markerats med N i artskyddsförordningens bilaga 1 är det enligt 4 a § förbjudet att avsiktligt fånga eller döda djur, störa djur (särskilt under parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder) samt att förstöra eller samla in ägg i naturen. Skyddet innebär även förbud mot att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats, vilket gäller oavsett avsikten. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren. Begreppet fortplantningsområde eller viloplats är inte definierat mer än i generella termer. Skyddet gäller hela året, även då djuren inte uppehåller sig på platserna, så länge området uppnår en viss kvalitet och nyttjas med en viss regelbundenhet. Det kan för vissa arter vara tydligt vad som avses fortplantningsområde, medan det för andra arter inte går att avgränsa något område.

3.3 DISPENS

Om en åtgärd påverkar en art på ett sådant sätt att det strider mot förbuden i artskyddsförordningen behöver verksamhetsutövaren erhålla en dispens från detta förbud. En dispens prövas av Länsstyrelsen efter ansökan. Länsstyrelsen får bevilja dispens från förbuden i 4, 4 a och 5 §§ om flera av följande kriterier kan uppfyllas, vilket preciseras i 14 §:

1. det finns ingen annan lämplig lösning,
2. dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, och
3. dispensen behövs
 - a. för att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur eller växter,
 - b. för att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom,
 - c. av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse,
 - d. för forsknings- eller utbildningsändamål,
 - e. för återinplantering eller återinförsel av arten,
 - f. för den uppfödning av en djurart eller den artificiella förökning av en växtart som krävs för återinplantering eller återinförsel enligt e, eller
 - g. för att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i liten omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar i en liten mängd.

Dispensutrymmet är mycket begränsat men tillräckliga skyddsåtgärder kan medföra att konflikt med artskyddet undviks. Det ska vara tydligt och säkerställt att angivna skyddsåtgärder verkligen fungerar, är genomförbara och har vetenskaplig grund. Det åligger verksamhetsutövaren att visa detta. Det finns annars en risk att dispens nekats med hänvisning till försiktighetsprincipen. Om skyddsåtgärderna inte räcker för att undvika konflikt med artskyddet krävs dispens från förbudet för respektive art. Kraven är högre för arter som inte har en gynnsam bevarandestatus. Om en artskyddsdispens medges får denna villkoras med kompensationsåtgärder. Kompensationsåtgärder krävs ofta om skada bedöms uppstå.

En dispens är till skillnad från ett tillstånd ett undantag från ett förbud som inte anses tillåtlig i vanliga fall. En dispens bör beviljas restriktivt och skall endast användas som ett sista alternativ när alla andra möjliga lösningar prövats men visat sig otillräckliga för att undvika dispenskrav utifrån artskyddsförordningens skrivelser.

3.4 BEGREPPET GYNNSAM BEVARANDESTATUS

Enligt 16 § i förordningen (1998:1252) om områdesskydd framgår att med begreppet bevarandestatus avses summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer. För att kunna bedöma och utreda påverkan på en arts bevarandestatus krävs bland annat kunskap om den enskilda artens ekologi och populationsstorlek på lokal och biogeografisk nivå. Bedömning görs för nationell, regional och lokal bevarandestatus. Med region avses i detta fall Stockholms län och lokalt Stockholms stad.

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

1. uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö
2. artens naturliga eller hävdbetingade utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid
3. det finns och sannolikt kommer att fortsätta att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer skall bibehållas på lång sikt.

3.5 BEGREPPET KONTINUERLIG EKOLOGISK FUNKTION

Det kan vara så att en försämring inte omedelbart leder till förlust av ett fortplantningsområde eller viloplats, men får till följd att platsens funktion successivt försämras i kvalitet. Begreppet kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) avser den ekologiska funktion som en livsmiljö normalt ständigt tillhandahåller för en art, till exempel

skydd eller födosökningsplats (Naturvårdsverket, 2009). Begreppet är kopplat till förbudet mot att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsen enligt 4 a § punkt 4, och i samband med en exploateringsåtgärd ska påverkan på KEF bedömas. Om en åtgärd kan förväntas påverka en fortplantnings- eller viloplats negativt är det oftast möjligt att vidta åtgärder för att säkerställa att områdets kontinuerliga ekologiska funktion bibehålls för den berörda arten. Om platsen genom de förebyggande åtgärderna inte förlorar ekologisk funktionalitet, det vill säga inte tappar de egenskaper som gör området betydelsefullt för arten i fråga, kan det vara möjligt att genomföra en exploateringsåtgärd utan att åtgärden är förbjuden enligt 4 a § punkt 4, då gränsen för skada inte nås. Detta förutsätter att kontinuerlig ekologisk funktion säkerställs både före, under och efter åtgärden. Om fortplantningsområdena och viloplatsernas kontinuerliga ekologiska funktion kan skadas, försämras eller förstöras av åtgärden, även om det bara sker tillfälligt, är åtgärden förbjuden utan erhållen dispens. Om deras funktion inte skadas, försämras eller förstöras är åtgärden inte förbjuden enligt 4 a § punkt 4 (Naturvårdsverket, 2009).

4 SKADELINDRINGSHIERARKIN

Skadelindringshierarkin innebär enligt Business and Biodiversity Offsets programme (BBOP) och Naturvårdsverket att skador i första hand ska undvikas, i andra hand minimeras och avhjälpas på plats och endast i sista hand kompenseras för.

Där skadelindringshierarkin nämns i miljöbalken används begreppen "förebygga, hindra, motverka" (2 kap. 3 § miljöbalken), eller "förebygga, hindra, motverka, avhjälpa" (6 kap. 11 § punkt 5 och 35 § punkt 5).

Vid exploatering ska skador i första hand undvikas genom en bra planering och lokalisering av den tänkta verksamheten. I andra hand ska det tas hänsyn till utformningen av verksamheten så att skadan av exploateringen kan begränsas så mycket som möjligt. I de fall ett tillstånd även ska innehålla villkor som reglerar efterbehandling och andra avhjälpande åtgärder på plats, bör dessa inriktas på att så långt det är möjligt mildra de negativa effekter som uppstår. Om en skada eller olägenhet förväntas kvarstå efter att ovanstående åtgärder vidtagits kan ekologisk kompensation bli aktuellt som en sista åtgärd.

5 RÖDLISTAN

Rödlistan är, till skillnad från artskyddsförordningen, en redovisning av den relativa utdöenderisken för arter i ett specifikt avsett område, i detta fall Sverige. En rödlistad art omfattas inte automatiskt av något juridiskt skydd. Även vanliga arter kan vara rödlistade om dess population uppvisar en kraftig minskning. Till rödlistan hör sex kategorier, var och en med sin ofta använda förkortning: Kunskapsbrist (DD), Nationellt utdöd (RE), Nära hotad (NT), Sårbar (VU), Starkt hotad (EN) och Akut hotad (CR). Gemensamt kallas de arter som ingår i de tre sistnämnda kategorierna för hotade arter. Även om rödlistan inte har någon juridisk verkan används rödlistan för att bedöma en arts bevarandestatus på nationell, regional och lokal nivå för fridlysta arter. Att använda rödlistan som ett verktyg vid bedömning om påverkan på arter, exempelvis i samband med utredningar av skyddade arter, är därför numera standard. Rödlistans inkludering i utredningar av skyddade arter har blivit särskilt viktig för fåglar, då bedömningar av bevarandestatus för arter i denna grupp har blivit mer aktuell i samband med ny skrivelse av 4 § (Naturvårdsverket, 2022).

6 UNDERLAG

6.1 NATURVÄRDESINVENTERING

Hela utredningsområdet för den tidigare genomförda naturvärdesinventeringen ingår i Östra Mälarens vattenskyddsområde (WSP, 2020). I övrigt omfattas det inte av något formellt skydd i form av exempelvis naturreservat, biotopskyddsområde, fågelskyddsområde, Natura 2000-område eller riksintresse för naturvård eller friluftsliv.

Merparten av utredningsområdet ingår i två större områden utpekade som skyddsvärda trädmiljöer av Länsstyrelsen i Stockholm år 2014 (Länsstyrelsen, u.d.). Dock fanns inga skyddsvärda träd identifierade av Länsstyrelsen i området. Utifrån Metrias storskogskartering (skog 80–149 år och/eller ej tillväxande skog) för barrskog har ett område i norra delen av utredningsområdet identifierats som värdefullt, även om detta inte är ett av de viktigaste områdena för spridning enligt analysen (WSP, 2020; Länsstyrelsen, 2019).

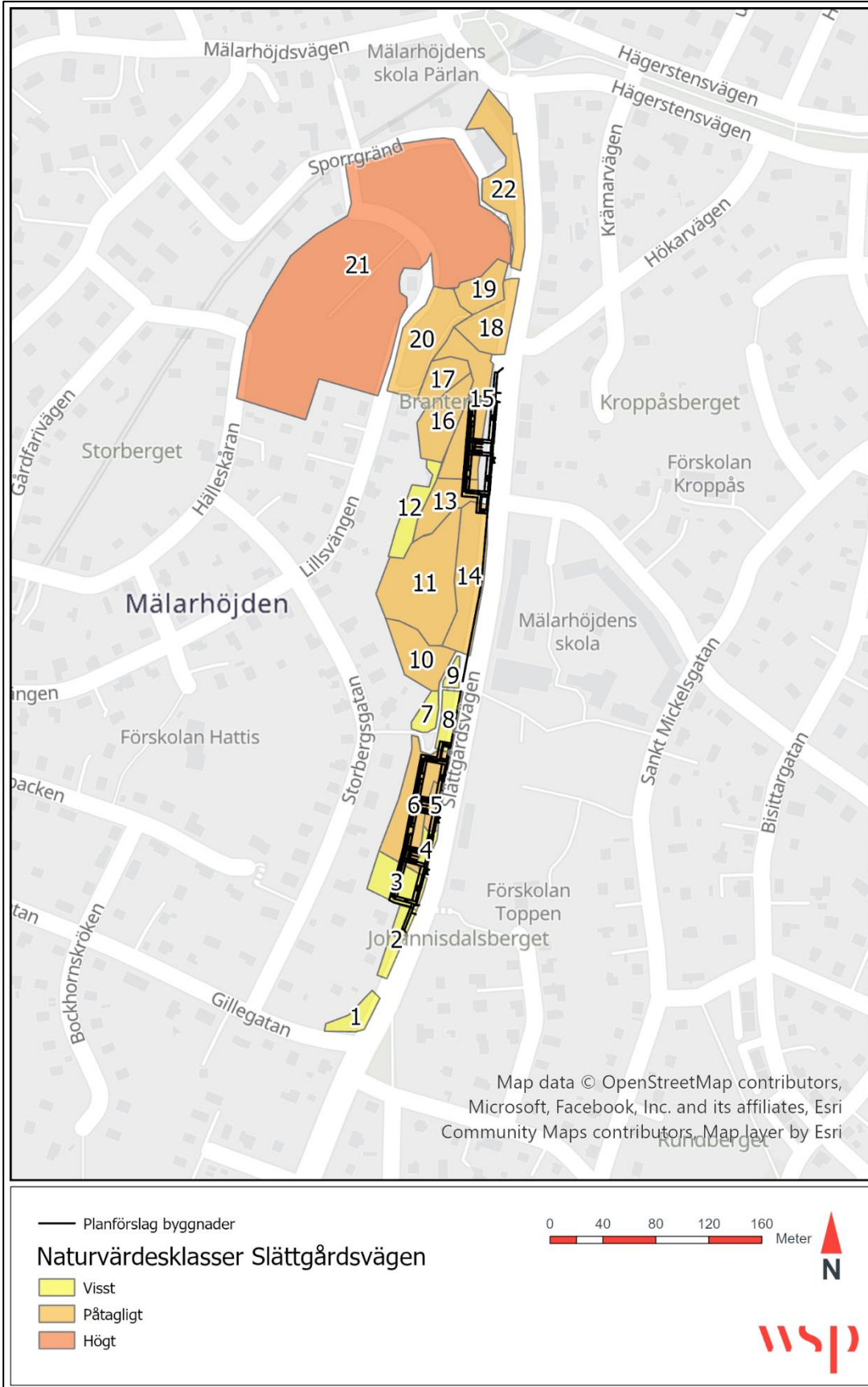
I Stockholms stads ekdatabas (Stockholm stad, 2017) har bland annat värdefulla jätteekar och ekområden karterats. I utredningsområdet för naturvärdesinventeringen finns ett utpekat ekområde. Inga grova ekar hittades vid förstudien via tolkning av IR-flygbild eller under inventeringen, men senvuxna ekar kan förekomma (WSP, 2020).

En fältinventering genomfördes 29 och 30 april 2020. Sammanlagt identifierades 22 naturvärdesobjekt i området; ett med naturvärdesklass 2 – Högt naturvärde, 13 med klass 3 – Påtagligt naturvärde och åtta med klass 4 – Visst naturvärde (Figur 2) (WSP, 2020).

Ett större sammanhängande landskapsobjekt (i detta fall synonymt med värdelandskap) identifierades, där större delen av inventeringsområdet ingår (WSP, 2020). Landskapsobjektet utgör en variationsrik miljö där många olika slags biotoper ingår; höglänt hållmark med gammal tall och ek, blandlövsog, ädellövsog, gläntor och mer slutna lövmiljöer. Landskapsobjektet har högt värde som den enda större sammanhängande naturmarken i närområdet. I omgivningarna kring objektet består naturmarken främst av fragmenterade privata trädgårdsmiljöer. Objektet beskrivs ha en funktion som sammanhängande livsmiljö för olika organismer samt utgöra en spridningslänk (se Figur 2 i konsekvensanalysen för avgränsning av värdelandskap (WSP, 2025)).

Vid fältinventeringen påträffades 26 fynd av elva naturvårdsarter (WSP, 2020). Av dessa är fyra arter fridlysta samt rödlistade, två arter endast fridlysta och tre arter endast rödlistade. Fynden är spridda inom hela inventeringsområdet. Rödlistade arter och spår efter rödlistade arter identifierades på flera träd.

Vid naturvärdesinventeringen noterades 136 träd med naturvärde, varav 15 hålträd (vissa med bohål inklusive ett med häckande stare) (WSP, 2020). Av dessa 136 träd bedömdes 13 träd som särskilt skyddsvärda träd enligt Naturvårdsverkets definition. Utöver dessa 13 träd tillkommer 49 träd som eventuellt kan utgöra särskilt skyddsvärda träd. I inventeringsområdet identifierades även 56 värdeelement i form av stående och liggande död ved.

Figur 2. Planförslag i förhållande till tidigare genomförd naturvärdesinventering.

6.2 FÅGEL

WSP Sverige AB har på uppdrag av Exploateringskontoret Stockholms stad utfört en fågelinventering på den aktuella platsen. Totalt genomfördes fem platsbesök mellan perioden 29 april – 5 juni 2024 (WSP, 2024 B). Merparten av de fågelarter som observerades inom inventeringsområdet bedömdes inte påverkas i någon betydande utsträckning av den planerade exploateringen (WSP, 2024 B). Dock bedömdes att bon, ägg och ungar av de fågelarter som noterades kunde komma att i viss mån utsättas för störning av exploateringen.

Mindre hackspett, som noterades vid ett av de fem platsbesöken, har inte kunnat påvisas häcka inom inventeringsområdet (WSP, 2024 B). Två individer observerades sökande i träd, eventuellt efter lämpliga boplatser. Området som de mindre hackspettarna befann sig inom bedömdes även utgöra typisk livsmiljö för arten. Något som dock motsäger områdets lämplighet för häckning är den höga bullernivån från Slättgårdsvägen, som rimligtvis utgör en störningspåverkan. Trots extensivt eftersök av möjliga indikationer på häckning vid samtliga lämpliga boträd som identifierats så gjordes inga ytterligare fynd av arten, varför bedömningen gjordes att arten inte nyttjade området som häckplats under den aktuella häckningsperioden. En rapport från artportalen av mindre hackspett norr om inventeringsområdet som inkommit efter genomförd fågelinventering, samt information som inkommit från privatpersoner indikerade att arten ändå häckar i närområdet.

Det går inte utesluta att mindre hackspett häckar i närheten av utredningsområdet, eller att arten i någon mån brukar inventeringsområdet som livsmiljö (till exempel genom att nyttja området för födosök, som spridningskorridor eller som del av ett större revir) (WSP, 2024 B). Med "livsmiljö" kan förutom häckningsplats även avses en arts nyttjande av ett område för födosök, spridning eller som revir. I fågelinventeringen gjordes bedömningen att påverkan på arten mindre hackspett bör utredas med avseende på artens livsmiljöer, samt om åtgärder behöver vidtas för att undvika konflikt med förbuden i artskyddsförordningen.

All form av arbete som innefattar avverkning av träd eller röjning av sly och buskar bör utföras utanför fåglarnas primära häckningsperiod, som generellt infaller mellan 15 mars – 15 augusti och är vedertagen av Stockholms stad. Detta för att inte riskera skada bon, ägg eller ungar av de ovan nämnda arterna. Genom denna försiktighetsåtgärd undviker man även risken att skada bo, ägg eller ungar av de triviala fågelarter som kan häcka i området. Perioden har även valts för att inkludera mindre hackspettens häckningssäsong, så att inte arten störs under dess häckning (WSP, 2024 B).

6.3 FLADDERMÖSS

WSP har utfört en fladdermusinventering i det aktuella området på uppdrag av Exploateringskontoret Stockholm stad. Inventeringen genomfördes vid två tillfällen under 2024, den 1–2 juli samt den 26–27 augusti 2024 (WSP, 2024 A).

Resultatet från inventeringen tyder på att inventeringsområdet nyttjas av ett fåtal arter av fladdermöss (WSP, 2024 A). Nordfladdermus och större brunfladdermus bedöms kunna nyttja inventeringsområdet som jaktmiljö. Detta område bedöms inte vara av avgörande betydelse för individer av dessa två arter, som sannolikt födosöker på många platser i Hägerstensområdet.

Dvärgpipistrell noterades tidigt på kvällen i området i augusti, både av en autobox och under den manuella inventeringen (WSP, 2024 A). Arten bedöms därför kunna nyttja området för dagsvisten. Detta gäller främst under parnings- och migrationsperioden på sensommaren, samt potentiellt för solitära hanar på högsommaren. I fladdermusinventeringen gjordes bedömningen att påverkan på arten dvärgpipistrell bör utredas med avseende på artens livsmiljöer, samt om åtgärder behöver vidtas för att undvika konflikt med förbuden i artskyddsförordningen.

7 UTREDNING

7.1 MINDRE HACKSPETT

Mindre hackspetten lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, och särskilt ädellövträd (SLU Artdatabanken, u.d.). Födosök kan även säsongsvist ske i äldre grandominerad skog. Arten häckar endast i döda lövträd, men boträd är ändå sällan en begränsande faktor. Förmodligen är födotillgången under senvinter och vår mer begränsande. Individer häckar nästan alltid i ett och samma område hela sina liv. Honor kan ha upp till två häckplatser i olika revir. För att häcka framgångsrikt behöver ett par cirka 40 hektar äldre lövdominerad skog inom ett område på upp till 200 hektar. Revirets storlek ökar med lövskogens uppsplittring. Under vintern ökar födosöksområdet, om nödvändigt upp till flera hundra hektar.

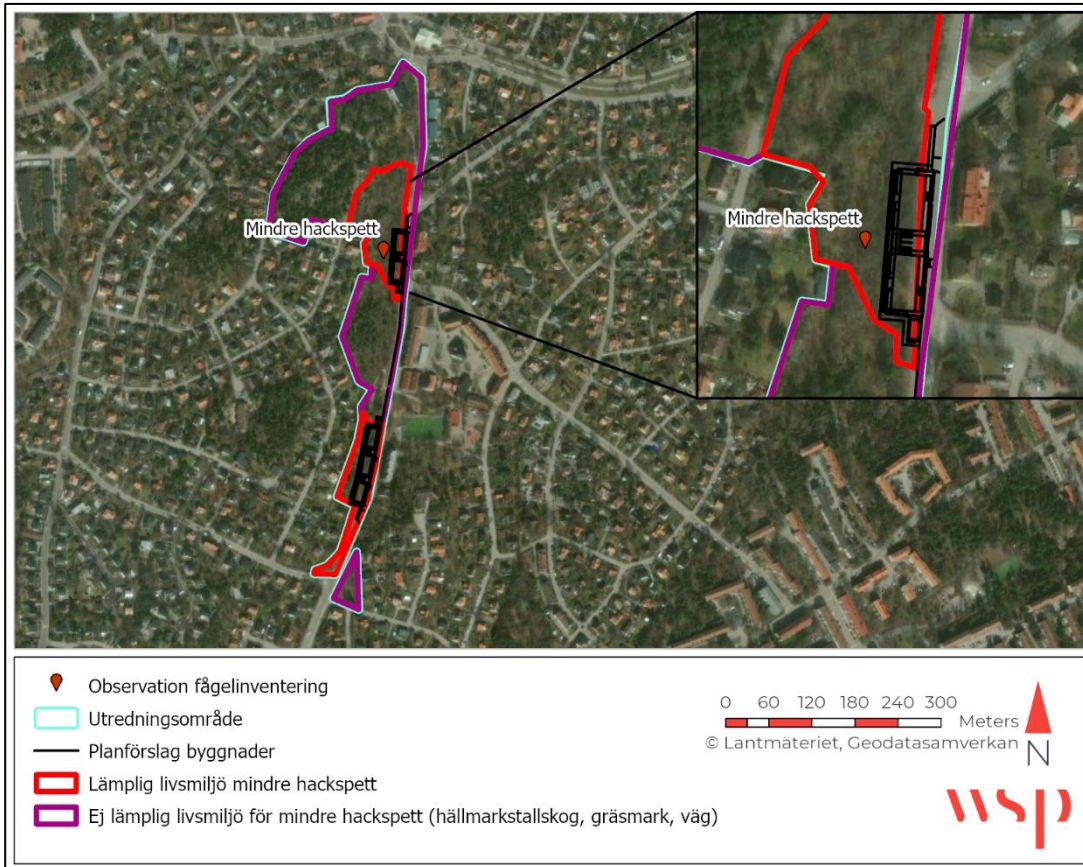
Mindre hackspetten kan missgynnas av gallring i löv- och blandskogar eftersom de lever i lövskogar och gynnas av ett existerande buskskikt (SLU Artdatabanken, u.d.). Vidare så missgynnas arten starkt vid avverkning av äldre lövträd, när lövträdsmiljöer ersätts med barrskog samt genom dränering eller avverkning av alkärr och björkkärr. Mindre hackspetten missgynnas även starkt av murkna träd och grenar avlägsnas.

De gynnsammaste livsmiljöerna har en mosaik av olika lövträd eftersom olika trädslag är värdefulla för föda olika år. Störst värde har lind, björk, al och ek, men även asp och äldre gran kan vara viktiga. Det är särskilt viktigt att bevara livsmiljöområden med tillräcklig areal för att gynna arten. Vid avverkning bör äldre lövträd, döda stammar och stubbar lämnas stående. Vid gallring vid äldre lövträdsbestånd bör buskar och träd av lövträdstyp sparas. I första hand lind, björk, al och ek. Stora lindar och björkar har generellt stort värde för arten, särskilt i hagmarker (SLU Artdatabanken, u.d.).

Vid fågelinventeringen har två delar av inventeringsområdet pekats ut som typiska livsmiljöer för mindre hackspett (WSP, 2024 B). Det område som pekats ut under fågelinventeringen och som bedöms kunna utgöra potentiell framtida häckningsmiljö för mindre hackspett är lokaliserat i norra delen av planområdet. Det norra områdets lämplighet som häckningsmiljö för mindre hackspett är dels baserat på den förekomst av död stående lövved (främst björk och ek) som noterades både under genomförd NVI och fågelinventering, dels på det fynd av mindre hackspett som gjordes under genomförd fågelinventering i norra delen av inventeringsområdet (utpekad som "observation fågelinventering" i Figur 3). Mindre hackspett noterades dock endast vid ett av besöken och återfanns inte vid uppföljande besök. Vidare beskrivning av observationen av mindre hackspett gjord under fågelinventeringen finns att läsa i PM "Fågelinventering av Slättgårdsvägen Mälarhöjdens stadsdelsområde" (WSP, 2024 B).

Utöver den norra delen av inventeringsområdet har även södra delen av inventeringsområdet identifierats som lämplig livsmiljö för mindre hackspett. Detta baserat på den förekomst av död ved från främst ek, men även björk och asp, som förekommer i södra delen av inventeringsområdet. Mindre hackspett nyttjar i hög grad döda och levande grenar på levande lövträd för födosök. Centrala och nordvästra delarna av inventeringsområdet, som nästan uteslutande utgörs av hållmarkstallskog och branter, identifierades inte som lämpliga livsmiljöer för mindre hackspett, då miljön i dessa delar av inventeringsområdet främst utgjordes av hållmarkstallskog och branter (WSP, 2020; WSP, 2024 B). En ungefärlig avgränsning av lämpliga livsmiljöer för mindre hackspett som identifierats inom inventeringsområdet presenteras i Figur 3.

Mark och Miljööverdomstolen (Solbergadomen, 2022) beslutade nyligen att upphäva en detaljplan för flerbostadshus med motiveringen att det inte gick att bedöma om detaljplanen kan genomföras utan att komma i konflikt med artskyddsbestämmelserna avseende mindre hackspett, eller om ett genomförande av detaljplanen skulle kräva dispens enligt förbuden i artskyddsförordningen. En utredning som gjordes efter detaljplanens antagande påtalade vikten av att undersöka huruvida åtgärden kommer försämra artens lokala bevarandestatus eller ej.

Figur 3. Planerad byggnation i förhållande till observation av mindre hackspett som gjordes under genomförd fågelinventering (WSP, 2024 B) samt utpekade livsmiljöområden som identifierats inom utredningsområdet.

7.2 DVÄRGPIPISTRELL

Alla fladdermöss i Sverige lever av insekter och är beroende av god tillgång på nattaktiva insekter (SLU Artdatabanken, u.d.). Arten återfinns i trädbärande beteshagar, vid vatten och i brynmiljöer. Huvudsakliga födan i dessa miljöer är mygg och nattfjärilar. Dvärgpipistrell kan födosöka i alla typer av glesare skogar men föredrar lövskogsbiotoper.

Fladdermöss går i vinterdvala från ungefär oktober till april, beroende på väderleken och var i Sverige de befinner sig. Övervintringsplatser behöver vara frostfria, tillräckligt fuktiga och skyddade från vinddrag. Dvärgpipistrell övervintrar i hus eller i håligheter i träd. Individer av denna art flyttar långa sträckor och kan övervintra långa avstånd från koloniplatsen, och troligen flyttar flera individer till kontinenten när hösten och vintern kommer (SLU Artdatabanken, u.d.).

I början av maj bildar honorna kolonier, oftast i ett hus eller ett hålträd. Honorna föder en till två ungar per år. Under året utnyttjar dvärgpipistreller många olika miljöer och ett bevarandearbete måste därför innefatta ett landskapsekologiskt perspektiv som inkluderar boplatser och spridningsmiljöer inom Stockholms stad. Enskilda individer av dvärgpipistreller kan dock röra sig över stora områden och enstaka fynd av behöver därför inte betyda att det finns värdefulla kvaliteter på den specifika platsen där fladdermusen har observerats. Om det däremot finns kolonier, upprepade fynd eller högre tätheter av individer i ett område utgör området sannolikt ett högt värde för dvärgpipistrell (SLU Artdatabanken, u.d.).

Tillgången på föda och övervintringsplatser är viktiga faktorer för fladdermössens livsmiljö. Ett bra hemområde har god tillgång på föda under hela artens aktiva period. I ett varierat landskap med hög andel

äldre lövträd, småvatten, sumpskogar, öppna våtmarker, ängar och betesmarker avlöser olika insektsgrupper varandra vilket gör att det hela tiden finns tillräckligt med föda (SLU Artdatabanken, u.d.).

8 BEDÖMNING

8.1 BEDÖMNING MINDRE HACKSPETT

Utifrån de fynd av mindre hackspett som gjorts under fågelinventeringen, genom uppgifter från artportalen och observationer från privatpersoner, går det inte att utesluta att hela eller stora delar av utredningsområdet kan ingå i den mindre hackspettens revir. Det bedöms åtminstone som troligt att de utpekade livsmiljöerna i norra och södra delarna av utredningsområdet ingår i reviret (Figur 3). Den planerade åtgärden bedöms resultera i en minskning av den mindre hackspettens livsmiljöer i form av främst födosöksområden. Den planerade åtgärden bedöms inte påverka några aktiva häckningar av mindre hackspett, men kan dock innebära en kumulativ påverkan på artens lokala förekomst genom förlust av lämpliga livsmiljöer i området (WSP, 2025). Förlust av livsmiljöer kan generellt ha en negativ kumulativ effekt på landskapsnivå genom att färre revir kan bildas, vilket har negativa följder för artens population.

Stora delar av lövskogsmiljöerna inom utredningsområdet utgörs av ekskog med senvuxna ekar (WSP, 2020). Mindre hackspett förekommer i Sverige främst i lövskog eller blandskog, där ekskogsmiljöer utgör viktiga födosöksområden för arten (SLU Artdatabanken, u.d.). Arten nyttjar även triviallövskog bestående av framför allt äldre al-, asp- och björkträd som födosöks- och häckningsmiljöer, särskilt i mellersta Sverige och norrut (Skogsstyrelsen, 2016; SLU Artdatabanken, u.d.). Inom utredningsområdets norra och södra delar finns förekomst av såväl ekmiljöer som äldre triviallövskog med inslag av framför allt stående död björk.

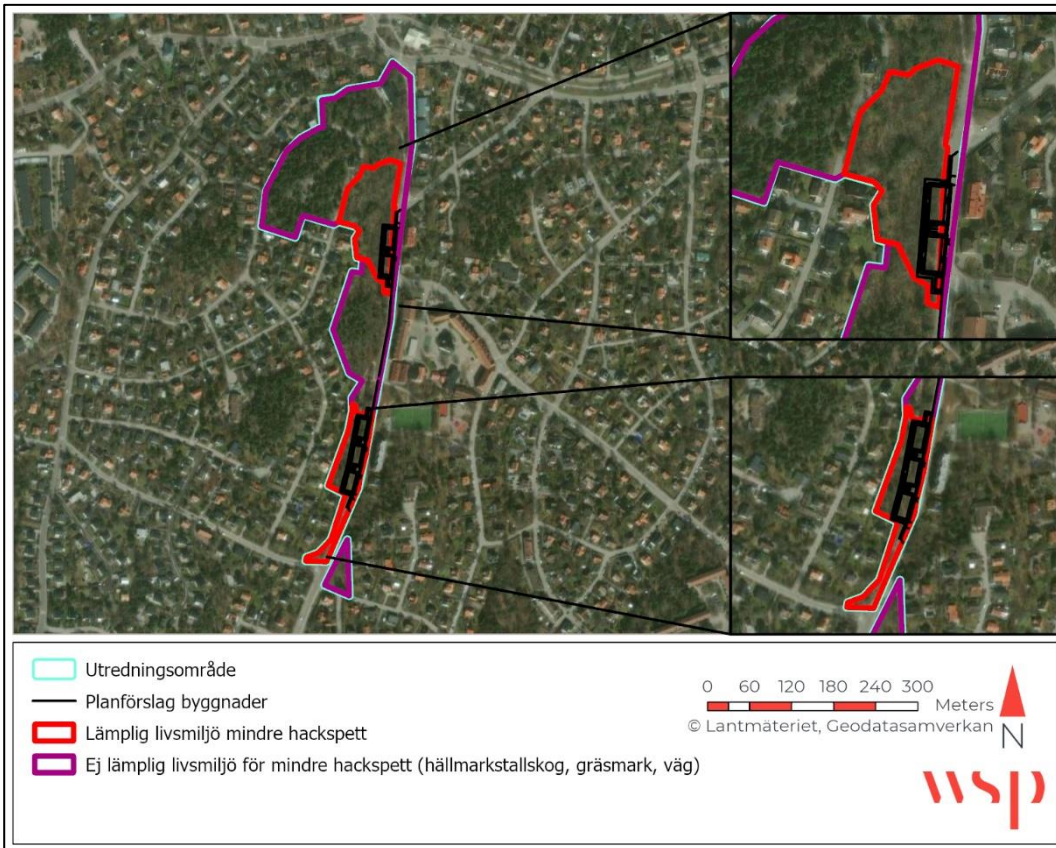
För att säkerställa att den mindre hackspettens bevarandestatus inte försämras samt att kontinuerlig ekologisk funktion för arten upprätthålls på nationell, regional och lokal nivå behöver skyddsåtgärder vidtas med målsättning att minimera påverkan från detaljplaneförslag på mindre hackspett till en försumbar nivå.

För att den mindre hackspettens födosöksmöjligheter inte skall minska till följd av den planerade exploateringen behöver bevarade biotoper förstärkas genom skyddsåtgärder i form av bevarande och vård av medelålders och äldre träd (SLU Artdatabanken, u.d.). En annan viktig åtgärd är även utplacering av död ved, förslagsvis från avverkningar under byggskedet. Död ved kan lämnas i form av stående ved (Skogsstyrelsen, 2016; SLU Artdatabanken, u.d.). Vidare förslag på skyddsåtgärder kopplat till att upprätthålla den mindre hackspettens födosöksmöjligheter inom utredningsområdet presenteras i avsnitt 9.

Det är viktigt att skyddsåtgärder utförs på en nivå som inte skadar biotopen. Detta kan göras i samsyn med sakkunnig naturvårdare eller trädvårdare.

Eftersom delar av de ytor som pekats ut som lämpliga livsmiljöer för mindre hackspett kommer tas i anspråk av nuvarande detaljplan behöver dessa kompenseras för genom att vidta skyddsåtgärder inom eller i anslutning till den planerade byggnationen. Ytorna som nyttjas för dessa åtgärder ska utgöras av likartade miljöer som de som tas i anspråk av detaljplanen. I första hand bör ytor där skyddsåtgärder ska genomföras ligga inom utredningsområdet, men är detta inte möjligt ska i stället ytor i närheten av utredningsområdet användas. Lämpliga ytor för att genomföra skyddsåtgärder för mindre hackspett presenteras i Figur 5 och Figur 6. Dessa ytor har tagits fram med hjälp av tidigare underlag om utredningsområdet samt Stockholms stads biotopdatabas (Stockholm stad, 2017; WSP, 2020; WSP, 2024 B). Exploateringsåtgärder som bedöms missgynna mindre hackspett är nästan uteslutande ianspråktagande av död eller gammal lövved inom utredningsområdets södra och norra delar. Det är därför främst dessa strukturer som är nödvändiga att kompensera för inom ytorna utpekade för kompensation. Förslag på skyddsåtgärder kopplat till att kompensera den yta livsmiljöer som tas i anspråk av detaljplanen presenteras i avsnitt 9.

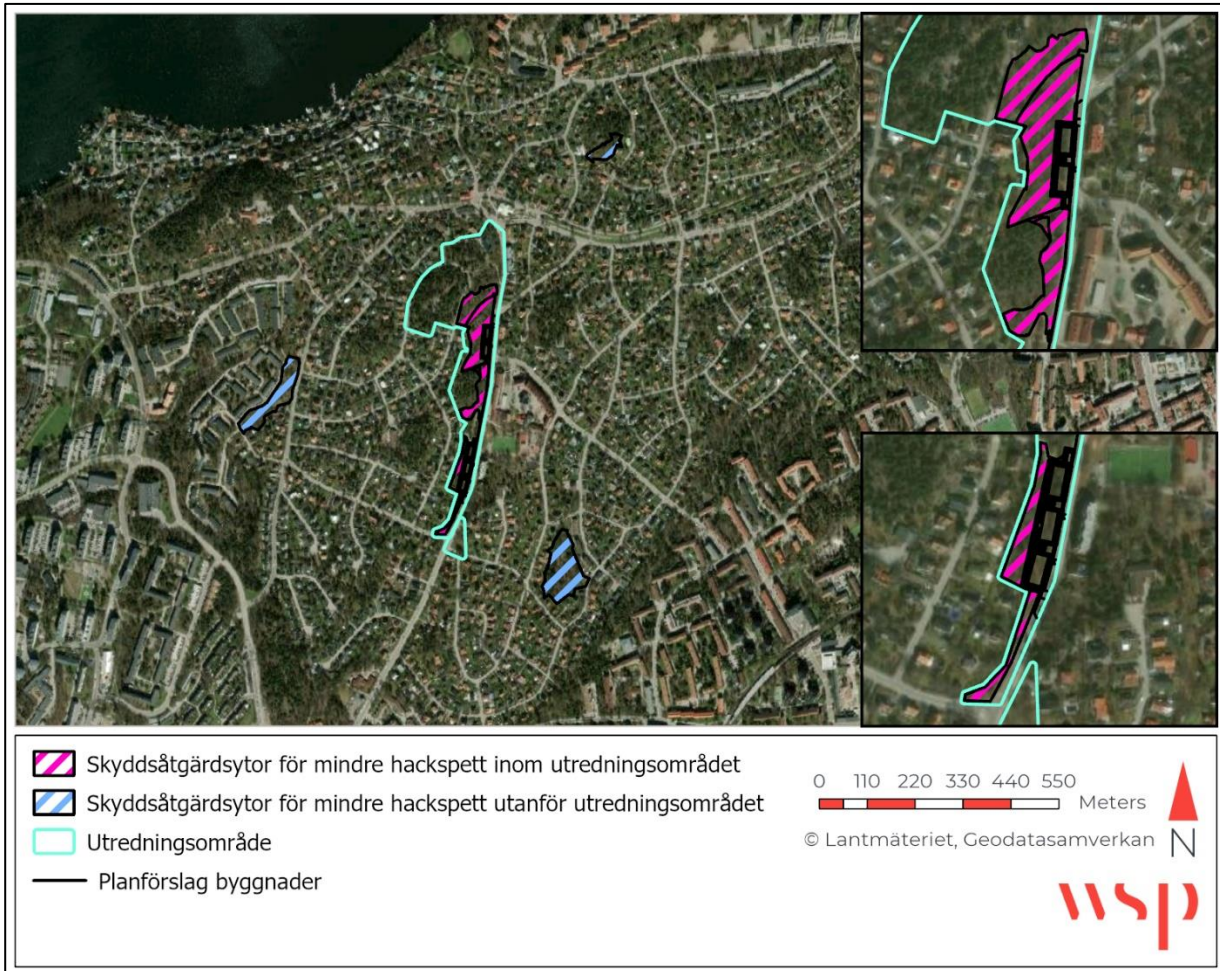
WSP rekommenderar att bevarad livsmiljö och förstärkningsytor inom utredningsområdet planläggs som naturmark med möjlighet till naturvård. Detta i syfte att gynna mindre hackspett och andra arter långsiktigt.

Figur 4. Karta över utpekade lämpliga livsmiljöer för mindre hackspett i förhållande till planförslaget. För både den norra och södra delen av utredningsområdet bedöms det främst vara förlusten av äldre lövträd och stående död ved som kan missgynna mindre hackspett i området.

Figur 5. Biotoper i förhållande till utpekade livsmiljöer för mindre hackspett. För att identifiera ytor där skyddsåtgärder kan genomföras utanför den del av livsmiljöområden för mindre hackspett som tas i anspråk av detaljplanen har likvärdiga biotoper eftersökts inom och utanför utredningsområdet. Biotopinformation hämtad från Stockholm stads öppna data.

Figur 6. Utpekade ytor för skyddsåtgärder för mindre hackspett. Ytor utpekade inom utredningsområdet (i lila) bör huvudsakligen användas för att genomföra skyddsåtgärder. Är det inte möjligt att genomföra föreslagna skyddsåtgärder inom dessa ytor så ska i stället ytor utanför utredningsområdet nyttjas (i blått). Skyddsåtgärder som bedöms nödvändiga för mindre hackspett presenteras i avsnitt 9.

8.2 BEDÖMNING DVÄRGPIPISTRELL

Dvärgpipistrell är en mycket vanlig art som har boplatser i stora delar av Stockholms stad. Arten bosätter sig troligtvis i både hus och träd utanför det aktuella planområdet. Avverkning av hålträd bedöms därför inte påverka artens möjligheter att bosätta sig i närområdet. Arten får dock inte störas under sin aktiva period. Det bedöms att några av hålträden i området kan användas som dagsvisten av dvärgpipistrell. Hålträden bedöms dock inte vara tillräckligt grova för att vara lämpliga för yngelkolonier eller övervintring.

Dvärgpipistrell är klassificerad som livskraftig (LC). Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning. Det finns inga tecken på en betydande populationsförändring och arten uppvisar en gynnsam, stabil trend på boreal och kontinental nivå. Bevarandestatusen nationellt bedöms därmed som gynnsam. Dvärgpipistrell är mycket allmän i Stockholms län och bevarandestatusen bedöms vara gynnsam även på regional och lokal nivå.

Det har inte observerats några tecken på att yngelkolonier av dvärgpipistrell förekommer inom området. Även om dvärgpipistrell inte anses vara särskilt känslig för belysning bedöms ökad belysning i dess livsmiljöer utgöra ett av de större hoten på längre sikt, liksom för andra fladdermusarter. Nattbelysning riskerar att leda till en minskning av insektsproducerande miljöer i området.

Naturvärdesträd med håligheter ska i första hand sparas och i andra hand kompenseras för (se avsnitt 9 för beskrivning av vilka träd som är aktuella). Såväl krona som rötter behöver skyddas. För bevarande av träd kan *Standard för skyddande av träd vid byggnation 2.0* (Östberg & Stål, 2018) användas. För att dvärgpipistrellernas viloplats och födosöksområden inte skall minska till följd av eventuell avverkning behöver området förstärkas med fladdermusholkar för dagsvistelse.

9 SKYDDSÅTGÄRDER

För att undvika att detaljplanen kommer i konflikt med artskyddsbestämmelserna avseende fåglar och fladdermöss behöver skyddsåtgärder vidtas. Skyddsåtgärder i form av kompensationsåtgärder används även för de fall där skyddsåtgärder i bevarandesyfte inte räcker för att undvika konflikt med artskyddet för berörda fridlysta arter.

Mindre hackspett

Inom utpekade lämpliga livsmiljöområden för mindre hackspett inom utredningsområdet (utpekade i lila i Figur 6) behöver följande skyddsåtgärder vidtas:

1. Ingen del av de utpekade livsmiljöområdena får tas i anspråk för genomförande av detaljplanen. Således får inga schaktytor, byggvägar, etableringsytor eller övriga arbetsytor upprättas inom detta område.
2. Ingen avverkning av träd, röjning, sprängning eller pålning får ske under den mindre hackspettens häckningsperiod (15 mars – 15 augusti). Om starkt bullerpåverkande arbete ej kan undvikas för den ovan angivna perioden ska i stället bullerdämpande åtgärder vidtas för att minimera risken för otillåten störning.

För de ytor utpekade livsmiljöer som tas i anspråk av detaljplanen ska skyddsåtgärder genomföras i form av kompensationsåtgärder. I första hand bör dessa ytor ligga inom utredningsområdet, men i andra hand kan även utpekade ytor utanför detaljplaneområdet nyttjas. Kompensationsåtgärderna ska ha som syfte att skapa livsmiljöer för mindre hackspett som uppnår liknande kvalité som den skog som tas i anspråk, det vill säga med stående död och döende lövved av i första hand ek och björk. Genom kompensationsåtgärder bedöms de utpekade skyddsåtgärdsytorna inom utredningsområdet kunna uppnå minst lika god habitatkvalité som den livsmiljö inom Slättgårdsvägen som går förlorad. Detta kan göras genom:

- Att bevara och vårda levande medelålders och äldre träd. Vård av träd sker förslagsvis genom att gamla träd av främst ek och björk friställs genom kombinerad frihugning och rensning och ris runt trädet för att öka ljusinsläpp. Skyddsåtgärden ska gälla samtliga medelålders och äldre träd som inte tas i anspråk av projektet och som ligger inom de skyddsåtgärdsytorna som pekats ut inom utredningsområdet i Figur 6. Även yngre träd bör i den mån möjligt bevaras, för att bidra till ett mosaikartat landskap med åldersspridning mellan träd. I den mån möjligt kan även tillskapande av lövved från levande träd (exempelvis genom ringbarkning, yxbleckning eller högstubbar) genomföras. Dock får tillskapande av död ved inte ske så att det försämrar biotopernas kvalité genom överbeskattning på levande lövträd. Därför bedöms att högst 2–3 levande träd av ung till medelålders ek eller björk kan nyttjas för att kompensera för den döda lövved som tas i anspråk av detaljplanen.
- Tillförsel av ny död ved genom omplacering av avverkade stammar av lövträd inom den yta som tas i anspråk inom Slättgårdsvägen. I första hand bör stammarna utgöras av trädslagen björk och asp. Veden placeras på olika sätt för att skapa stor variation. Det kan vara i form av så kallade faunadepåer (liggande högar), eller så kallade stay-piles (halvt nergrävda, upprättstående stockar). Man bör även fästa stockar och grenar på levande träd, både vid marknivå och uppe i kronan, för att skapa så kallade mulmholkar. Åtgärden bör avgränsas till de skyddsåtgärdsytorna som pekats ut inom

utredningsområdet i Figur 6. Är detta inte möjligt ska i stället de skyddsåtgärdsytor som pekats ut utanför utredningsområdet användas för att genomföras dessa åtgärder.

- Gallring av unga granar samt ljushuggning runt ek, asp och björk med målet att skapa ett mer mosaikartat skogsbestånd med en högre andel lövträd. Planera återkommande röjning av uppväxande gran samt ljushuggning av lövträd (främst ek, asp och björk) cirka vart 5–10:e år, dock ska enstaka granar lämnas för att bidra till ett mosaikartat skogsbestånd. Vid gallring kan även tätväxande bestånd av sly avverkas, dock bör asp-sly bevaras då detta nyttjas av mindre hackspett för födosök. Åtgärden bör avgränsas till de skyddsåtgärdsytor som pekats ut inom utredningsområdet i Figur 6. Är detta inte möjligt ska i stället de skyddsåtgärdsytor som pekats ut utanför utredningsområdet användas för att genomföra dessa åtgärder.

Dvärgpipistrell

1. Undvik avverkning inom planområdet under perioden 1 april – 30 oktober. Detta är nödvändigt för att inte störa dvärgpipistreller under deras reproduktions-, uppfödning- och migrationsperiod.
2. Hålträd som finns i direkt angränsning till planområdet ska i första hand sparas och i andra hand kompenseras för. De träd som ska bevaras redogörs för i Bilaga 2 till naturvärdesinventeringen (WSP, 2020) och har ID-nummer T25–T26, T46, T55 och T61. Träden ska sparas på följande sätt:
 - a. Markera/snitsla/stängsla in träd som avses bevaras i syfte att skydda dem.
 - b. Skydda rotzonen från markpackning och schakt.
3. De sex hålträd som tas i anspråk av detaljplanen (redovisade i Bilaga 2 med ID-nummer T15, T19, T23–T24, T67 och T71) ska kompenseras för på följande sätt:
 - a. Spara hålträd som högstubbar i stället för att avverka dem där det är möjligt.
 - b. För varje avverkat hålträd ska en fladdermusholk monteras i naturområdet inom och/eller angränsande till planområdet. Detta bedöms kunna mildra effekterna av förlust av hålträd i området.
4. Tillkommande nattbelysning i området ska i första hand begränsas och i andra hand anpassas för dvärgpipistrell och andra arter av fladdermöss. Lämpliga anpassningar inkluderar tidsstyrning, rörelsestyrning och avskärmning av ljus.
5. Sammanhängande, obelysta skogsområden ska sparas i möjligaste mån för att undvika fragmentering och säkerställa att fladdermöss fortsatt kan röra sig i området.
6. Död ved ska lämnas kvar i skogsområden för att gynna insektsproduktionen i området. Sammanlagt ska fyra faunadepåer skapas med jämna avstånd från varandra inom kvarvarande naturmark inom och angränsande till planområdet.

10 BEHOV AV DISPENS

Genom att tillämpa ovanstående åtgärder bedöms arbetet inte medföra någon risk för påverkan på bevarandestatusen för de fågelarter som häckar inom eller i nära anslutning till området.

Förutsatt att skyddsåtgärder vidtas enligt avsnitt 9 bedöms detaljplanen inte komma i konflikt med artskyddsbestämmelserna avseende dvärgpipistrell.

11 REFERENSER

- Birdlife Sverige. (2016). *SOF-Birdlife förslag till Artvis vägledning*. Öland.
- Christensen, M., & Ujvári, M. L. (2015). *Flagermus vil ikke bo i kasser*. Skanderborg: NATUR & MILJØ.
- Länsstyrelsen i Stockholms län. (2019). *Regional grön infrastruktur i Stockholms län*. Stockholm.
- Länsstyrelsen i Stockholms län. (u.d.). Stockholms läns web-GIS.
- Naturvårdsverket. (2009). *Naturvårdsverkets handbok för Artskyddsförordningen, Del 1 – fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2*.
- Naturvårdsverket. (2022). *Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens gemensamma tolkning av förändringarna i 4 § artskyddsförordningen om fridlysning av fåglar i samband med skogsbruk*. Nv-04718-22.
- Pro Natura. (2023). *Dokumentation av livsmiljöer för mindre hackspett vid Kummelberget*. Nacka.
- Skogsstyrelsen. (2016). *Vägledning för hänsyn till fåglar - mindre hackspett*.
- SLU Artdatabanken. (u.d.). *Artfakta*. Hämtat från www.artfakta.se 2024
- Solbergadomen, P 10706-21 (Svea Hovrätt 2022).
- Stockholm stad. (2017). Stockholms stads öppna data från miljöförvaltningen. Hämtat från <https://open.stockholm.se/oppna-data/miljodata/>
- WSP. (2020). *Naturinventering Slättgårdsvägen vid Mälarhöjden*. Stockholm.
- WSP. (2024 A). *Fladdermusinventering Slättgårdsvägen*. Stockholm.
- WSP. (2024 B). *Fågelinventering av Slättgårdsvägen Mälarhöjdens stadsdelsområde*. Stockholm.
- WSP. (2025). *Konsekvensanalys ekologi och naturvärden Slättgårdsvägen, Stockholm stad, Stockholm län*. Linköping.
- Östberg, J., & Stål, Ö. (2018). *Standard för skyddande av träd vid byggnation 2.0*. Alnarp.

VI ÄR WSP

WSP är ett av världens ledande konsultbolag och rådgivare inom samhällsutveckling. Vi utvecklar allt ifrån städer och transportsystem till vattenförsörjning och höga hus. Med 67 000 medarbetare i över 40 länder samlar vi experter inom analys och teknik, för att framtidssäkra världen. I Sverige har vi omkring 4 000 medarbetare.

Tillsammans med våra kunder tar vi fram innovativa lösningar för en mänsklig, trygg och välfungerande morgondag. Vi planerar, projekterar, designar och projektleder olika uppdrag inom transport och infrastruktur, fastigheter och byggnader, hållbarhet och miljö, energi och industri samt urban utveckling. Så tar vi ansvar för framtiden.

wsp.com

WSP
WSP Sverige AB
Org. nr:556057-4880
wsp.com

